

Łódź, 2.08.2019

Justyna Jurewicz

Dr hab, prof. UŁ

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana magistra Jana Bromskiego, zatytułowanej: „Modele prawnofinansowe udzielania pomocy humanitarnej na przykładzie aktualnego konfliktu w Syrii”.

Olsztyn 2019

I. Tematyka badawcza

Recenzowana praca doktorska poświęcona została nowatorskiemu problemowi badawczemu, o interdyscyplinarnym charakterze, a mianowicie wskazaniu i eksploracji prawnofinansowych modeli udzielania pomocy humanitarnej jako instytucji ogólnej w rozwinięciu na konkretnym przykładzie konfliktu syryjskiego, trwającego aktualnie. Trzeba stwierdzić, że objęta zamysłem Autora problematyka nie została dotychczas poddana oglądowi w piśmiennictwie polskim, a w związku z aktualnością konfliktu w Syrii – nie mogła stać się przedmiotem satysfakcjonujących rozważań. Dobór tematyki badawczej uważam za nader trafny. Dysertacja doktorska w niniejszym zakresie była bardzo potrzebna i cenna.

II. Struktura, układ treści , kompletność tez badawczych

Rozprawę podzielono na cztery merytoryczne rozdziały. W pierwszym z nich Autor opisuje sytuację ekonomiczno – finansową Syrii podczas konfliktu, wskazując na genezę sporu, wpływ konfliktu na sytuację ekonomiczną tego państwa, inflację, zaistnienie deficytu budżetowego i na handel zagraniczny. Drugi rozdział zawiera analizy dotyczące zagadnień ogólnych udzielania pomocy humanitarnej w aspekcie prawnym. W tej części pracy Autor ukazuje problemy humanitarne wynikające z konfliktów zbrojnych, prawne ograniczenia w zakresie metod i środków prowadzenia działań zbrojnych, przestrzeganie praw człowieka w czasie konfliktu zbrojnego, akty prawa międzynarodowego i krajowego o pomocy humanitarnej, kategorie uprawnionych do uzyskania pomocy humanitarnej, organizatorów takiej pomocy oraz normatywne regulacje dotyczące ochrony mienia i ludności cywilnej niezaangażowanej w działania zbrojne. W ramach trzeciego rozdziału dysertacji oglądowi poddano kwestie specyfiki pomocy humanitarnej na Bliskim Wschodzie, w tym wyzwania w udzielaniu pomocy krajom tego regionu, potrzeby humanitarne krajów Bliskiego Wschodu, konieczność prawnej eliminacji groźby agresji i użycia siły w stosunkach z tymi państwami, pomoc w razie klęski żywiołowej oraz w sytuacji konfliktów zbrojnych, problematykę dyskryminacji oraz eliminacji uchodźstwa. Czwarty rozdział doktoratu Autor poświęca modelom finansowania pomocy humanitarnej – wyszehradzkiemu, niemieckiemu i libańskiemu., dokonując finalnie oceny ich skuteczności.

Układ rozważań należy uznać za prawidłowy. Pozwala on na kompletne oddanie zamierzonych przez Autora treści. Mimo to Autor nie unika nieścisłości w zakresie konstrukcji poszczególnych części pracy. Przykładowo

- nie wydaje się konieczne wyodrębnianie dwóch podrozdziałów dotyczących praw człowieka w ramach rozdziału drugiego (podrozdział trzeci i piąty), jak również wprowadzanie nieprawniczych określeń bez uzasadnienia ich powołania („dawcy organizowania pomocy humanitarnej”). Trzeba przy tym jeszcze raz podkreślić, iż Autor podejmuje temat szeroki i dotychczas nie opracowany w polskiej doktrynie, co sprawia, że wyznaczenie jednolitych ram wywodu jest bardzo trudne i samo przez się podwyższa walor rozprawy.

Tezy dysertacji wyprowadzić można pośrednio ze wstępu. Za główny problem badawczy Autor przyjmuje przeprowadzenie kompleksowej analizy zagadnień związków prawa finansowego z międzynarodowym prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych i prawami człowieka przy zastosowaniu wyodrębnionych modeli pomocowych. Analizy zawarte w pierwszym rozdziale oparte są na metodzie ekonomicznej analizy prawa, metodzie historycznej i syntetycznej oraz na metodzie empirycznej. Drugi i trzeci rozdział to wynik badań metodami: dogmatyczną, teoretycznoprawną i prawnoporównawczą. Dla ostatniego rozdziału charakterystyczne są metody: syntetyczna, dogmatyczna, ekonomicznej analizy prawa oraz funkcjonalna. Autor w zasadzie formułuje tezy prawidłowo, tak też osiąga wnioski finalne.

III. Ocena merytoryczna dysertacji

Zaprezentowane przez Autora wywody zasługują na pozytywną ocenę.

Rozdział pierwszy Autor poświęca ukazaniu rysu historycznego konfliktu syryjskiego. W tej części rozważania mają charakter sprawozdawczy, wręcz reporterski, co ma swój urok, ale w pracy prawniczej jest co najmniej kolokwialne. Wszystkie podjęte w analizowanym rozdziale wywody dotyczące: PKB, sektora rolniczego, sektora przemysłu, górnictwa, transportu, komunikacji i magazynowania, sektora finansowego i ubezpieczeniowego oraz

handlu zagranicznego, problematyki inflacji i deficytu budżetowego, prowadzą do wniosku o konieczności udzielania pomocy humanitarnej w Syrii.

W kwestii rozdziału drugiego, to na krytykę zasługuje posługiwanie się przez Autora wyłącznie polskimi źródłami w zakresie definicji wojny i konfliktów zbrojnych. Ze względu na wielowiekową ewolucję tych pojęć zasadne byłoby powołanie obcojęzycznej literatury. Nadto – w dalszej części rozdziału – Autor najprawdopodobniej używa polskiej nomenklatury dla tytułów zagranicznych, co jest z gruntu nieprawidłowe, choć trzeba przyjąć, że są to treści znane mu w oryginale. W tej części dysertacji zawarte są wywody odnośnie do ogólnych uwarunkowań prawnych udzielania pomocy humanitarnej. Są to cenne i w miarę rzetelne rozważania, ale należy zauważyć, iż zbyt niewiele miejsca Autor poświęca analizom przepisów poszczególnych aktów prawnych normujących środki i metody prowadzenia działań zbrojnych, wskazując jednocześnie skrupulatnie większość z nich. Co więcej – brakuje stosownych, koniecznych odniesień do Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego (tak zwanego Statutu Rzymskiego), który w obecnej sytuacji międzynarodowej na swój sposób porządkuje problematykę zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych. Naświetlenie tych zbrodni wydaje się niezbędne dla uzasadnienia następczego stosowania instrumentów prawa humanitarnego.

Rozważania na temat podmiotów uprawnionych do pomocy opierają się na prawidłowym schemacie wyprowadzonym z przepisów poszczególnych aktów prawa międzynarodowego. Co do organizatorów pomocy humanitarnej – rozważania mają charakter ustrojowy, opisowy, ukazujący kompetencje poszczególnych organizacji.

W kwestii ochrony ludności cywilnej i mienia, problematykę przedstawiono w sposób satysfakcjonujący, ale znowu bez odniesienia się do Statutu Rzymskiego.

Rozdział III poświęcony jest przede wszystkim kwestiom polityki udzielania pomocy humanitarnej na obszarze Bliskiego Wschodu, przy uwzględnieniu specyfiki tego regionu. Autor akcentuje konieczność poznania i respektowania lokalnej kultury. Jak zauważa, potrzeby humanitarne Bliskiego Wschodu są unikatowe w skali światowej z powodu polaryzacji etnicznej, plemiennej i religijnej (sunnici i alawici), która często przeradza się w wojnę domową. Nadto twierdzi, że ruch uchodźców, klęski żywiołowe związane z klimatem, wojny i różnice religijne, mają znaczący wpływ na skalę potrzeb, a istotnym wyzwaniem jest przezwyciężeniu prób kontroli organizacji pomocowych przez rządy, zapewnienie bezpieczeństwa pracownikom organizacji humanitarnych w skomplikowanej sytuacji polityczno – społecznej. Autor słusznie wskazuje na konieczność przestrzegania aktów prawnych służących eliminowaniu agresji i użycia siły w stosunkach międzynarodowych, opisując stosowne przepisy Konwencji Genewskich i I Protokołu Dodatkowego. Autor prowadzi interesujące rozważania dotyczące pomocy w klęskach żywiołowych i w sytuacjach konfliktów zbrojnych. Nadto doktorant przeprowadza wywody o konieczności zwalczania dyskryminacji w odniesieniu do udzielania pomocy humanitarnej, co wiąże się z problemem uchodźstwa, również starannie analizowanym przez Autora.

Trzeba podkreślić, że zamieszczone w rozdziale III rozważania mają charakter empiryczny, świadczą o wybitnej znajomości problematyki regionu. W tej materii treść pracy zasługuje na wyjątkowo wysoką ocenę.

Ostatni z merytorycznych rozdziałów dysertacji dotyczy modeli finansowania pomocy humanitarnej, wśród których Autor wyodrębnia: wyszehradzki, niemiecki i libański, dokonując wyczerpującego opisu każdego z nich, wskazując tło ich kształtowania się. Podsumowując rozważania tej części pracy, Autor ocenia skuteczność działań pomocowych w poszczególnych modelach finansowych.

W zakończeniu Autor zawiera stosowne konkluzje, świadczące o dogłębnym, tak teoretycznym, jak i praktycznym zbadaniu tematyki doktoratu.

Sumując rozważania merytoryczne stwierdzam, że wysiłek Autora należy ocenić wysoko. Obrona przez niego problematyka badawcza ma charakter interdyscyplinarny. Najlepiej Autor radzi sobie z kwestiami politycznymi, politologicznymi i socjologicznymi, nieco gorzej z prawniczymi. Przy tych ostatnich brakuje konsekwentnej metodyki prezentacji wywodów, co powoduje momentami ich niekompletność, jak też nieczytelność tez. Niemniej w części prawniczej praca spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim.

Za mankament uznać należy brak podsumowań trzech poszczególnych rozdziałów.

IV . Ocena formalna i edytorska rozprawy, wykorzystanie źródeł

Od strony formalnej opracowanie nie nasuwa uwag krytycznych. Sposób formułowania tez jest logiczny, zrozumiały, a wnioskowanie prawidłowe. Wywody oparto na reprezentatywnej literaturze przedmiotu, której w zasadzie mogłoby być więcej, ale uwzględniając bezcenne doświadczenie praktyczne Autora, jej brak nie umniejsza treści pracy.

IV. Podsumowanie

Podsumowując powyższe cząstkowe oceny pracy, stwierdzam, iż rozprawa spełnia wymogi stawiane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytułach naukowych. Mimo niedoskonałości w sferze międzynarodowoprawnej, praca może stanowić podstawę do ubiegania się o

nadanie stopnia doktora nauk prawnych. Tym samym wnoszę o dopuszczenie dysertacji doktorskiej Pana magistra Ireneusza Jana Bromskiego do publicznej obrony.

Justyna Jurek